

ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ФАКТОР ЗБЕРЕЖЕННЯ І РОЗВИТКУ ЗДОРОВ'Я МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

*Слинько Н., IV курс, психолого-педагогічний факультет
Починок Є.А., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти,
природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання
Полтавський національний педагогічний університет ім. В.Г. Короленка,
м.Полтава*

Сучасні освітні процеси, зорієнтовані на інновації, перетворення і в той же час на гармонійний розвиток її учасників, потребують пошуку оптимальних способів і засобів створення емоційного і фізичного комфорту для учителів та учнів в освітньому середовищі НУШ. У статті акцентовано увагу на освітньому середовищі як факторі зміцнення та розвитку здоров'я школяра. Актуальність даної теми посилює сензитивність віку молодших школярів, що адаптовуються та розвиваються в динамічному та багатофункціональному освітньому середовищі.

За останні роки опубліковано чимало праць, присвячених організації та проектуванню освітнього простору в різних типах закладів освіти. Однак, висвітлення питання здоров'язбережувального потенціалу освітнього середовища залишається своєчасним та актуальним в концепції НУШ.

Ключові слова: освітнє середовище, здоров'я, молодший школяр.

Актуальність дослідження. Сучасна національна система освіти є основою становлення особистості, суспільства і держави в цілому, визначальним чинником політичної, соціально-економічної, культурної та наукової життєдіяльності. Освітня реформа української освіти спрямована на пошук ефективних шляхів вдосконалення організації й побудови освіти відповідно до потреб соціально-економічного розвитку країни.

Нове освітнє середовище – невід'ємна складова оновлення української школи та вищої освіти. Однією з основних концептуальних засад реформування освіти в межах Нової української школи є створення сучасного освітнього середовища, яке сприятиме формуванню й розвитку особистості кожного школяра. На допомогу освітянам МОН України видало низку законів, постанов та методичних рекомендацій, що націлені на урізноманітнення освітнього простору, оновлення навчального обладнання, забезпечення комфортного і безпечного просторово-предметного оточення. У зв'язку з цим актуалізується питання переосмислення ролі і значення освітнього середовища, що має забезпечувати оздоровчу функцію освіти, сприяти становленню особистості як творця і проектувальника власного життя, гармонізації і гуманізації відносин між учнями і педагогами, оптимізації взаємовпливів у системі «учитель – учень – освітнє середовище». Актуальність даної теми посилюється сензитивним періодом молодших школярів, які навчаються, адаптовуються та розвиваються в сучасному динамічному та багатофункціональному освітньому середовищі що, відповідно, зумовлює виняткову відповідальність учителів початкової школи.

Проблематика освітнього середовища активно розробляється зарубіжними й українськими науковцями, такими як: Є. Бачинська, В. Лебедєва, О. Леонова, І. Мешкова, В. Рубцов, О. Скідін, І. Улановська, О. Хмельницька, І. Шендрик та ін. Аналіз досліджень реформування системи освіти в контексті побудови Нової української школи (О. Буров, А. Василюк, Н. Лавриченко, О. Матвієнко, О. Овчарук, А. Цимбалару та ін.) засвідчив значну увагу науковців до її модернізації та реалізації нової системи цінностей фізичного оточення. Зокрема, науковці акцентують увагу на створенні комфортного освітнього середовища, сприянні гуманних демократичних відносин, фізичної та емоційно-психологічної безпеки учасників освітнього процесу.

Мета статті – проаналізувати сутність поняття «освітнє середовище», розкрити його вплив на формування й розвиток здоров'я школяра в контексті НУШ.

Застосування різних методологічних підходів до моделювання освітнього середовища призвело до появи різних точок зору на його сутність, структуру, зв'язки, психолого-педагогічні та ергономічні можливості.

О. Єжова, узагальнюючи різноманітні підходи до визначення поняття «освітнє середовище навчального закладу», розглядає його як сукупність духовно-матеріальних умов функціонування закладу освіти, що забезпечують саморозвиток вільної та активної особистості, реалізацію творчого потенціалу дитини [Єжова].

На переконання А. Цимбалару, освітнє середовище можна розглядати як особливий технологічний засіб, формуванням якого можна управляти [Цимбалару]. В. Ясвін вважає, що

освітнє середовище - це система впливів і умов формування особистості за певним заданим зразком, а також система можливостей для її розвитку, які містяться у соціальному і просторово-предметному оточенні [Ясвін]. Тобто, об'єктом впливу педагога має стати не сама дитина з її індивідуальними та віковими особливостями, а умови, фактори, обставини, засоби для ефективного функціонування освіти.

Виходячи із цього, постає завдання з'ясувати складові освітнього середовища задля продуктивної організації навчально-виховного процесу. До матеріально-технічного блока ми відносимо просторово-предметну достатність (за В. Ясвіним це інфраструктура закладу та його матеріально-технічна база), санітарно-гігієнічні умови утримання матеріально-технічної бази навчального закладу, рівень оснащення сучасними інформаційними технологіями (наявність персональних комп'ютерів, мультимедійних комплексів, мережі Інтернет тощо). До освітнього блоку належать зміст, форми і методи навчання і виховання. До комунікативного - взаємовідносини між учнівським і педагогічним колективами та взаємовідносини усередині кожного з них [Ясвін].

Кожен елемент освітнього середовища має бути не лише джерелом інформації, а й інструментом, що сприяє формуванню загальноосвітніх знань, умінь, навичок, розвитку особистості учня, є основою його емоційного і фізичного комфорту, психічного розвитку та формування здоров'я.

Концепція Нової української школи оперує поняттям «нове освітнє середовище» і визначає його як сучасний простір, сукупність умов, засобів і технологій для комфортного навчання учнів, учителів і самих батьків [НУШ].

Сучасний освітній простір – це комплексний освітній ресурс, що забезпечує освітню діяльність через доцільний благоустрій та облаштування шкільної ділянки, гнучку об'ємно-планувальну структуру будівлі школи, цілісне художнє рішення фасадів та інтер'єру, комфортне та динамічне меблювання та обладнання усіх приміщень.

У Новій українській школі зростає частка проектної, командної, групової діяльності у педагогічному процесі. Різні види роботи в початковій школі вимагають постійної зміни локацій (робота в парах, у групах по 3-4 особи тощо). Така робота забезпечується модульними меблями, що відповідають ергономічним нормам і вимогам (зручність, легкість, відповідність антропометричним даним, біомеханічним та фізіологічним вимогам, регульованість за висотою тощо), які забезпечать високу працездатність суб'єктів освітнього процесу при оптимальних затратах зусиль у навчальній діяльності.

Організація освітнього середовища НУШ передбачає широке використання нових ІТ-технологій, нових мультимедійних засобів, оновлення навчального обладнання, що потребує інноваційних педагогічних рішень і підходів до проектування сучасного освітнього середовища. Створення навчальних центрів (осередків) у Новій українській школі повинно сприяти не лише індивідуалізації навчального процесу, а й забезпечувати освітні потреби та інтереси дітей, сприяти зміцненню їх здоров'я, розвитку особистості кожного школяра.

Отже, поняття «освітнє середовище» є багатовимірним і суб'єктивним. Організація середовища забезпечується сукупністю умов, пов'язаних з матеріально-технічними, санітарно-гігієнічними, освітніми та комунікативними складовими здорової життєдіяльності, гармонійного розвитку особистості, вчасного задоволення її актуальних потреб.

Здорове, комфортне й безпечне освітнє середовище НУШ є основою якісної освіти та здоров'я нації. Організація освітнього середовища є педагогічно керованим процесом з урахуванням пріоритетів збереження та зміцнення здоров'я суб'єктів освітнього процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації освітнього простору Нової української школи» від 23.03.2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <file://нова20%школа.pdf>.
2. Єжова О. О. Методика оцінювання здоров'яспрямованої діяльності навчального закладу / Єжова О. О. – Суми : Видавництво СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2017. – 44 с.
3. Касярум М. В. Освітнє середовище як характеристика сучасної системи освіти / М. В. Касярум // Науковий педагогічний журнал. – 2018. – № 2. – С. 7-9.
4. Нова українська школа: поради для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.
5. Цимбалару А. Д. Моделювання інноваційного освітнього середовища загальноосвітнього навчального закладу / А. Д. Цимбалару // Педагогічний пошук. – 2017. – № 1. – С. 11-14.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СВЯТА В ПОЗАКЛАСНІЙ ВИХОВНІЙ РОБОТІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Соколюк Т., 2 курс магістратури, факультет дошкільної, початкової освіти та мистецтв імені Валентини Волошиної

Демченко О.П., кандидат педагогічних наук, доцент Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Анотація. Показано, що в науковому дискурсі проблема використання свята в позакласній виховній роботі розкрита недостатньо на теоретичному і методичному рівнях. З'ясовано, що така комплексна форма виховання має великий освітньо-розвивальний ресурс за умови активного включення дітей в різнобічну творчу діяльність на різних етапах її організації. Представлено характеристику свята як колективної виховної справи. Розкрито специфіку такої форми виховання, її значення в процесі розв'язання завдань виховання молодших школярів. Подано результати опитування майбутніх учителів початкових класів, спрямованого виявлення їхнього ставлення до свята.

Ключові слова: позакласна виховна робота, форма виховання, виховна справа, свято, колективне творче виховання.

В умовах реформування системи загальної середньої освіти, впровадження Концепції «Нова українська школа» змінюються вимоги педагогічної діяльності вчителя, важливою напрямом якої є організації позакласної виховної роботи. Творчого підходу потребує кожен етап освітнього процесу, що зумовлює вдосконалення традиційних і пошук інноваційних форм роботи.

Аналіз виховної практики засвідчує, що в досвіді роботи вчителів початкових класів використовуються різні форми виховання: бесіди, зустрічі, конкурси, вікторини, свята, ігри-подорожі тощо. Свято є однією з дієво-практичних форм позакласної виховної роботи, під час підготовки й проведення якого організовується різнобічна діяльність учнів. Погоджуємося з думкою О.Демченко [1], яка висвітлюючи проблематику свята на культурологічному, соціологічному рівнях, зазначає, що в педагогіці допоки відсутні системні дослідження теорії та методики організації різних форм роботи, в тому числі й свята, з урахуванням напряму національного виховання та вікових особливостей школярів. Проведений дослідницею аналіз сучасних посібників з педагогіки, теорії та методики виховання дав підставу зробити висновок, що лише в окремих і них включено тему «Форми організації виховання». Як правило, сутність конкретних форм виховної роботи розкрито поверхово, в загальних рисах подано їхню характеристику. В методиці виховної роботи немає чіткого алгоритму організації різних видів свят у вимірах сучасних виховних технологій.

Дослідження й узагальнення науково-методичної літератури [3-7] показало, що в широкому розумінні «свято» вважається важливим соціально-культурним актом, що сприяє творенню людських цінностей; в його основі лежать дії, які є предметним вираженням тих чи інших форм суспільної свідомості; в ньому часто переплітається сумне й веселе, має місце емоційне поживлення і внутрішня зосередженість. Традиційне розуміння свята пов'язується з вільним часом, коли відзначається якась подія, що супроводжується ритуалом, символічною дією, чимось надзвичайно радісним чи урочистим.

У педагогічному контексті [3; 7] шкільне свято є:

- однією із складних, комплексних форм позакласної роботи, яка досить часто використовується у вихованні молодших школярів; під час якої відбувається опосередкований «м'який» вплив на особистість учня шляхом включення його в різні види творчої діяльності та оптимального використання засобів (художнє слово, музика, пісня, танець, театралізація, декорації, інтер'єр, освітлення, звуки тощо), що акумулюють різні види мистецтва;

- формою організації дозвілля учнів протягом тривалого часу, яка ґрунтується не лише на сприйнятті, а й на активній дії;

- способами самовираження учнів, які включають позитивне ставлення до тих чи інших дат, подій, традицій; передбачають активну дію і видовище, що й визначає його комплексний характер.

Свято для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, як правило, проводиться в першій половині дня, а тому часто позначається терміном «ранок». З поняттям «вечір»